

חג ההזדמנות השנייה: איך מניעים את המערכת הזוגית? מבוסס על לקו"ש כד/47; כב/138

נער מתכוון לבחינת הבגרות בהיסטוריה ומבקש עזרה מאביו. "אבא, למה פרצה מלחמת העולם הראשונה?" האבא לא נמצא בעניינים אבל הוא יהודי ולא מכיר את צמד המילים 'לא יודע'. הוא שולף משהו: "המלחמה פרצה לאחר שבלגיה פלשה להולנד".

"מה אתה מבלבל את הילד", מתפרצת האימא לשיחה, "הוא יגדל בור כמוך. המלחמה פרצה לאחר שסטודנט סרבי ירה ביורש העצר האוסטרי". האבא הנבוך מחזיר מתקפה: "מי ביקש ממך להתערב? שאלו אותך?! תחזרי לפינה שלך בשקט".

"זה בסדר, אומר הילד, הבנתי איך פרצה מלחמת העולם הראשונה"...

לפני חצי שנה הוצאתי ספר בנושאי זוגיות ותקשורת בשם '14 כוסות תה בשבוע'. מאז יוצא לי לשוחח עם אנשים מכל גווי הקשת ולהרצות במקומות שונים ואני מגלה עובדה חשובה: פספסתי את אחד המוקשים העיקריים במערכות יחסים. לא נתתי את לבי לקושי שעוד ועוד זוגות מתלוננים עליו:

חלוקת המרחב בבית. ובמילים פשוטות: אמנות מתן המרחב ('ספייס' בלע"ז) לאישיותו הייחודית של בן הזוג (או הילדים), לרצונותיו, לשאיפותיו ולדרך האישית בה רוצה לנהל את חייו. בלי שאף אחד מתכוון לכך, האהבה מובילה לעתים **לשתלטנות** ולניסיון לנהל את חייו של הזולת, המצב הזה מוביל ל**ביקורתיות יתר** ולאווירה רעילה של מתן הערות בלתי פוסקות, מה שמוביל לתחושה מהצד השני כי הוא לא מוערך מספיק ומכאן קצרה הדרך להתפרקות הקשר ח"ו.

הדבר המדהים הוא, שכן הזוג הפוגע אינו מתכוון לפגוע או לשדר עליונות. להיפך, הוא פועל בכלל מאהבה ואכפתיות ובסך הכול רוצה לשפר את חיי הפרטנר. אבל המלחמות המסוכנות ביותר פורצות מאהבה, מצד אלו שרוצים להועיל אבל לא נותנים לזולת לחיות. [אולי זה עומק הפירוש "שנאת חנם", שנאה שלא מתכוונים לה והיא פורצת בכלל מתוך אהבה].

ובכן, אנו רוצים להקדיש את השיעור לשאלה הגדולה מכל: איך מאזנים בין "אהבה" ובין "כבוד"? כיצד מנהלים מצד אחד מערכת חיים קרובה, משותפת ומאוחדת, כזו שיש בה גם שיח פתוח וביקורתיות, אך בד בבד כזו שמקפידה על השונות של בני הזוג ואינה שוללת את חירותם?

נפתח עם מקור מרתק (שהזכרנו בעבר בדרך אגב ולא הקדשנו לו את תשומת הלב הראויה):

1. רמב"ם הלכות אישות טו: ציוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז. וכן ציוו על האישה שתהיה מכבדת את בעלה יותר מדי.

המערכת הזוגית מבוססת על שני יסודות: אהבה בין בני הזוג, ומתן כבוד זה לזה. ובין שני היסודות הללו, **מקדים הרמב"ם את הכבוד.** כאילו רוצה לומר: איפה שיש כבוד – תהיה גם אהבה, אבל איפה שיש אהבה – לא בטוח שיהיה כבוד, ובסוף גם אהבה לא תהיה.

יתירה מכך: הכבוד צריך לעלות על האהבה. בעוד שביחס לאהבה נאמר: "אהבה כגופו", ביחס לכבוד כותב: "מכבד את אשתו יותר מגופו ... מכבדת את בעלה יותר מדי", הוי אומר שמתן הכבוד לבן הזוג צריך להיות הרבה יותר ממה שדורש האדם לעצמו. ישנם מעשים שהאדם מוכן לעולל לעצמו - אך **אסור לעולל אותם לבן זוגו.** הוא נדרש להגן על כבוד הזולת יותר מכבודו האישי.

והשאלות הן: מה ההבדל בין ה"אהבה" ובין ה"כבוד"? מדוע ה"כבוד" קודם ל"אהבה"? ולמה הכבוד צריך להיות במידה גדולה כזו שהיא "יותר מגופו ... יותר מדי"?

אנו עוסקים בכך השבוע לרגל חג הזוגיות היהודי. בעוד שאנו מכירים כיום מועדים מדאורייתא ומדרבנן, הנה בזמן בית המקדש חגגו מועד נוסף שהשמחה בו **עלתה על כל מועדי השנה.**

2. משנה תענית כו,ב: אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו ... ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות: בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תיתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, שקר החן והבל היופי אישה יראת ה' היא תתהלל.

בספר "כלבו", אחד מספרי ההלכה החשובים מתקופת הראשונים (לא ברור מי מחברו), מובא הסבר חשוב לתכליתו של החג החדש. על פניו אפשר לתמוה שמדובר בחגיגה שנראית די פרובוקטיבית כאשר בנות ירושלים מחוללות וקוראות לבחורים "שא נא עיניך וראה"? מסביר הכלבו כי היה זה **החג של המעוכבים**. זאת הייתה חגיגה של מועד ב' עבור הבנות המבוגרות שלא נישאו והקהילה חוללה אירוע יוצא דופן בכרמים כדי לשדך אותם. בכך מובנת העובדה ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב", משום שאין שמחה כזוג מעוכב שזוכה להקים ביתו.

כלבו סימן סב: ואין זה תימה? כי כל מי שידו מגעת להשיא בתו לא היה שולחה שם ... אבל המנהג בשביל הבנות שאין יד אביהן משגת להשיאן והיו יושבות עד שתלבין ראשן אם לא המנהג הזה.

לאחר החורבן בוטלה החגיגה מטעמי צניעות, כנראה שאיננו עומדים במדרגה רוחנית שמאפשרת מנהג כזה לשם שמים, ובאמת מגילת איכה מקוננת במיוחד על אובדן חג השידוכים הירושלמי:

איכה א,ד: דרכי ציון אבלות ... כל שעריה שוממים, כהניה נאנחים בתולותיה נוגות – **תרגום איכה:** בתולותיה סופדות על שהפסיקו לצאת בחמשה עשר באב וביום הכיפורים לחול במחול.

עכ"פ לרגל ט"ו באב, אין מתאים יותר מלדון במועד **ב' של כולנו**. למען האמת, לא רק הרווקים זקוקים למועד ב', גם הנשואים שזכו למצוא את החצי השני שלהם סובלים משידוכים בתוך המערכת הזוגית, וזאת ההזדמנות המתאימה להניע מחדש את גלגלי הקשר בתוך הבית פנימה.

ב. לפני שנכנסים לעניין, ראוי להעיר הערה מרתקת בפני עצמה: מדוע קבעו מועד חדש באמצע הקיץ לחגיגת שידוכים? ויותר מזה, מה הקשר בין היום הקדוש יום הכיפורים בו מכריזים ברעד 'מי יחיה ומי ימות', ויהודים כשרים נוהגים לא לצאת בו מבית הכנסת - למחולות שידוכים בכרמים?

בקשר ליום הכיפורים, הגמרא מתרצת כי הוא נבחר לכך בהיותו יום סליחה ומחילה ובו נתן הקב"ה את הלוחות השניות. (כנראה שהסגולה החשובה ביותר לחתונה היא להתחיל ביום של מחילה וסליחה...). הריטב"א מוסיף (ב"ב קכא,א) כי קבעו את החגיגה דווקא ביום הכיפורים, כדי למסד אותה במסגרת של יראת שמים וכבוד ראש, כראוי ליום הכיפורים שהיצר לא שולט בו. [ידוע שהמילה "השטן" היא בגימטרייה 364 בעוד שימי השנה הם 365, משום שהשטן נח ביום הכיפורים]¹.

3. תענית ל': בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא ט"ו באב מאי היא?

אבל עדיין נשאלת השאלה: "טו באב מה היא?" מה לא טוב לקבוע את החגיגה בפורים או בחנוכה?

בתגובה מצביעה הגמרא בסוף מסכת תענית על שישה אירועים שונים שהתרחשו ביום זה. אלו קשת של אירועים שמתפרשים על פני יותר מאלף שנה - מימי ההליכה במדבר עד מרד ביתר לאחר החורבן השני. הפלא הוא, שעל פניו אין שום קשר בין האירועים הללו, וגם לא ברור מה הקשר ביניהם לקביעת חגיגת שידוכים ביום זה? [הרשימה נראית לכאורה כמו טבלת "היום לפני", שמקבצת את כל מה שנפל ביום זה במהלך ההיסטוריה ללא קשר מהותי בין האירועים].

נזכיר כמה טעמים מתוך השישה: הטעם העיקרי למעלת ט"ו באב, כפי שמוכח מכך שהוא נאמר בשם שני אמוראים ולא אחד, הוא הדברים הבאים:

¹ תוס' מגילה לא, א כתב שקוראים בפרשת עריות במנחת יום הכיפורים, משום שהנשים היו מקושטות בשביל כבוד היום ומזהירים שלא ייכשלו. ובפסקי תוס' (ק"ב) שהיו מקושטות ביום כיפור משום שהיו יוצאות לכרמים.

תענית לא,א: רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאין יבשין.

אש המזבח הייתה בוערת 24 שעות ביממה, ככתוב "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". במשך כל היום (ומקצת מהלילה) היו מעלים עליה קרבנות יחיד וקרבנות ציבור. לשם כך נדרשה אספקה גדולה של גזרי עצים עבור הבערת האש והייתה זו "חזקה" של מספר משפחות בירושלים לנדב את קרבן העצים. אומרת הגמרא כי המנהג היה לסיים את כל הבאת העצים עד טו באב, משום שהחל מיום זה תש כוחה של חמה והעצים נעשים לחים ומתקבצים בהם תולעים. כך שהתורמים היו כורתים את כל העצים עד טו באב ומייצרים אספקה לחצי שנה קדימה, עד חודש ניסן הבא.

וכאן עולה כמובן השאלה, מה שמח בכך שסיימו לכרות עצים? אין זה יותר ממאורע חקלאי חסר משמעות? ואיך זה קשור לקביעת חג שידוכים באותו יום?

עוד מציינת הגמרא אירוע חגיגי נוסף שאירע בט"ו באב: **יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.**

כאשר נחלו ישראל את הארץ, ציוותה התורה כי משפחה שיש בה רק בנות (כמו בנות צלפחד) הבנות יורשות את הנחלה של אביהם, אבל צריכות להתחתן רק עם בני השבט שלהן. וזאת כדי לשמור את הנחלה בתוך חלקת השבט. אולם אם הבנות יינשאו עם בני שבט אחר, ילדיהן – שהולכים בעניין הייחוס השבטי אחרי האבא – יעבירו את הנחלה לבני השבט של אביהם וכך יוצא שאיים בתוך שבט אחד יעברו הפקעה לטובת שבט אחר. אולם לאחר שנכנסו לארץ וכל שבט התבסס במקומו, הוחלט ביום ט"ו באב לבטל את התקנה ולאפשר לכל אישה להתחתן עם בחיר ליבה מכל י"ב השבטים.

עוד אירוע התרחש בט"ו באב: **יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל.**

לאחר מעשה "פילגש בגבעה", בו בני בנימין התעללו באישה פילגש שעברה ביישוב שלהם, הוחלט בעם ישראל להימנע מנישואים עימם כצעד חריף של מחאה. אמנם הזמן חלף וכולם הבינו שבני שבט בנימין ייכחדו בלא נשים, לכן זקני העם החליטו להתחכם ולפרוץ את החרם בדרך חריגה: הם הציעו לבני שבט בנימין לצפות בבנות שילה המחוללות בכרמים בט"ו באב ולקחת משם נשים.

ועוד אירוע רביעי התרחש מאות שנים אחר כך בסוף ימי המקדש הראשון: **"יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה שירצו יעלו".**

לאחר מאות שנים בהם היה גבול סגור באמצע הארץ, בין מלכות ישראל בשומרון למלכות יהודה בירושלים ובני השומרון היו אסורים בעלייה לבית המקדש (שתי מדינות לעם אחד...), בט"ו באב פתח מלך ישראל האחרון, הושע בן אלה, את הגבולות ואפשר לכלל ישראל לשוב ולעלות לירושלים.

ולא צריך להיות מפרש תלמודי כדי לתמוה: מה הנקודה כאן? מה הלוח הפנימי שכורך את כל האירועים הללו שאירעו במרחק מאות שנים? וכיצד הכול קשור לחגיגת השידוכים?

הרבי מליובאוויטש ענה תירוץ מבריק שמחבר הכול יחד: **ט"ו באב הוא התיקון של תשעה באב.** בעוד שימי החודש הראשונים מסמלים את שנאת החנם שהביאה לחורבן בית אלוקינו, את העובדה שכל אדם עושה לעצמו ולביתו וילכו הערכים לעזאזל, ט"ו באב היה היום שיהודים שבו לעצמם **וחגגו אחדות**. לכל אורך הדורות נעשו מעשים שהדגישו את העובדה ש'שלי שלך ושלי שלי'. וזה בדיוק מה שהוביל לכל ארבע האירועים שצוינו לעיל: 1. בני המשפחות שתרמו את העצים עשו זאת עבור קרבנות שהביאו יהודים אחרים, הם היו יכולים לטעון כי מי שמביא קרבן, אמור להביא גם עצים עבור שריפת הקרבן. אך הם פתחו את הלב עבור האחרים. יותר מזה: הם היו יכולים לטעון כי לחודש הקרוב יש עצים וכאשר אותם יהודים ירצו להביא קרבנות בעוד חצי שנה הם ידאגו להם אז. אולם הם הקדימו חצי שנה מראש כדי לפרגן ברווח לאלו שיביאו קרבנות. זהו רוחב לב שאין כדוגמתו.

ובוודאי שזה הרעיון מאחורי "היתר השבטים לבוא זה בזה". אין מעשה הממחיש יותר את היותנו עם אחד מכך שכל אישה יכולה להתחתן עם בחיר ליבה בין כל שבטי ישראל. אין צורך לומר שעוצמת האחדות התגלתה בכך שהופסק החרם הנורא כנגד בני שבט בנימין. ובוודאי שהקשר בין כלל ישראל התעצם לאחר שביטלו את גדר הפרדה שקרעה את ארץ ישראל לשתי מדינות לעם אחד.

כעת אין פלא שדווקא יום זה נבחר להיות חג השידוכים הלאומי. הרגשת האחדות שגאתה באותו יום הובילה את החכמים להרגיש את הכאב של אותן בנות מבוגרות ולסייע להן למצוא את אושרן.

ליקוטי שיחות כד/53,56 והערות 2-61: סיבת החורבן בבית שני הייתה מפני שנאת חנים, וההיפך מזה נפעל בט"ו באב לפי כל הטעמים האמורים: "יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות", וכל שכן לפי הטעם ש'פסקו מלכרות עצים למערכה', שזאת צדקה הכי גדולה הן עבור קרבנות היחיד והן עבור קרבנות הציבור... ובאופן שיהיו עצים מוכנים מראש עד **חודש ניסן לאחרי זה**. ועפ"ז מובן שהיום טוב דט"ו באב נחוג בכך ד'בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים', שמבלי הבט על הפערים בין הסוגים בבנות ישראל, יוצאות יחד במחול, בשלום ובאחדות.

יש להוסיף נקודה נפלאה שראיתי בספר "קדושת לוי" מהצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב:

קדושת לוי ליקוטים: עד ט"ו באב ארור ומיום טו באב הינו ברוך. וזהו "אב" ראשי תיבות "ארור ברוך". הדברים מתאימים לביאור אדמו"ר הנ"ל כי ט"ו באב הוא התיקון הקבוע לעוון תשעה באב.

ואחרי ההקדמה אודות העמקת האחדות ביום זה, אין מתאים מלדון כיצד להביא את האחדות אל תוך ביתנו ולהעצים את קשר האהבה והאכפתיות בתוך המשפחה פנימה.

ג. הסיפור הבא הובא בעבר באחד הקורסים של JLI: בשנים האחרונות לחיי הרבנית חיה מושקא ע"ה, היא סבלה מכאבים עזים ברגל. פעם התגבר הכאב בליל שבת והיא לא הייתה מסוגלת לעמוד. בעוד שנשים אחרות משתדלות לשתף את הבעל בסבל שלהן, הרבנית רצתה להקל את הדאגה של הרבי ולהעלים את מצבה. היא ביקשה מהעוזר שעבד בבית, להגיש את המנה הראשונה לפני שהרבי נכנס הביתה וכך לא תצטרך לקום ממקומה אל המטבח והרבי לא ירגיש בסבל שלה.

הרבי נכנס הביתה ופנה לערוך את הקידוש. הוא ראה את הרבנית יושבת במקומה ולא אמר דבר. הם אכלו את המנה הראשונה ואז אותו גבאי התמלא מתח לראות מה יקרה. אחרי הדגים אמורים להגיש את המרק והרבנית איננה מסוגלת לקום ממקומה. הרבי החל לומר את הפיוט "אזמר בשבחין" ולפתע עצם את העיניים והחל לומר את הפיוט בדבקות, כאילו אינו נמצא כאן. עיניו היו עצומות והוא כביכול לא ראה את המתרחש. האישה ניצל את הרגע, ניגש למטבח והגיש את המרק לשולחן. כך הרבנית (כאילו) הסתירה מהרבי והרבי (כאילו) לא ראה דבר...

קשר בין אנשים הוא אתגר רציני: מצד אחד, מובא בספר העיקרים שהמילה "אהבה" היא בגימטרייה "אחד", משום שהאהבה היא הצורך העמוק להפוך שתי נשמות לנשמה אחת. להתעלות על האגו ולהיות ישות אחת עם מישהו אחר. אך התכונה הזו מייצרת מחיר כבד: היא עלולה להפוך להיות שתלטנית ולשלול את האישיות של הזולת. מתוך רצון לאהוב – אנו מונעים מהזולת את חירותו.

הציפיות הגבוהות מהקשר מובילות למצב של ביקורתיות יתר ולמתן הערות בלתי פוסקות, ובתגובה, הצד המבוקר מנתק קשר כדי להגן על עצמו – וזאת כרוניקה של כישלון ידוע מראש.

בכך ביאר הרבי מליובאוויטש פעמים רבות את אירוע הריב הדרמטי והחמור ביותר בהיסטוריה היהודית: מכל המחלוקות שהיו בתולדות ישראל, זאת שנגמרה הכי גרוע הייתה המחלוקת בין 24,000 תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה. בתוך 33 ימים נעלמה כל האליטה הרוחנית שהנהיגה את ישראל. רבי עקיבא רץ מלויה ללוויה כאשר הוא נפרד מדי יום ממספר מטורף של כ-700 תלמידים, עד שלאחר 33 ימים הוא נותר לבדו.

וכל אחד תמה: מה מוביל לקטסטרופה כזו שתלמידי חכמים אינם נוהגים כבוד זה בזה? יתירה מכך והוא העיקר: גם אם מתרחשים חילוקי דעות בין אנשים, כיצד פרצו **דווקא בערוגה של רבי עקיבא?** זה לא קרה אצל רבי מאיר, לא אצל רבי יהודה, דווקא אצל רבי עקיבא. והרי אין דבר מופרך מזה: האמרה הכי מפורסמת של רבי עקיבא היא "ואהבת לרעך כמוך זה **כלל גדול בתורה**" וכי דווקא תלמידיו פספסו את הכלל?! אנחנו, 2000 שנה אחרי, מכירים את הדברים ואילו הם לא הכירו!?

יתירה מכך: לא רק שרבי עקיבא דיבר על אהבת ישראל, רבי עקיבא היה אהבת ישראל. כל האיטיות שלו קרנה אהבה, אכפתיות וויתור לאחרים. כך הגמרא מספרת עליו: הגמרא מנסה להבין מה רחל, רעייתו, מצאה בו? הרי היא הייתה הנסיכה של ירושלים, בתו של כלבא שבוע שכולם ניבאו כי תתחתן עם הבחור הכי עשיר, הכי חכם והכי מיוחס בין תלמידי החכמים, תמורת זאת היא מורדת באביה, מוותרת על העושר שמחכה לה ובוחרת באיש פשוט, נבער שאינו יודע לקרוא, עובד בעבודה בזויה של רועה צאן, איש בלי ייחוס שבא ממשפחה של גרי צדק מאדום, למה?

עונה הגמרא (כתובות סב): "ראתה דהוה צנוע ומעלי [מעולה]". היא הבחינה במידות הטובות שלו. היא ראתה את ההתחשבות, הרגישות ותשומת הלב לתחושות של הזולת והיא העדיפה איש כזה על פני כל הפרוטקציונרים שתכננו להגיע דרכה אל הכסף של אבא שלה.

ובכן, איפה היו תלמידי רבי עקיבא? האם לא נשמו את האהבה של רבם?!

ענה הרבי רעיון כביר: הבעיה של תלמידי רבי עקיבא הייתה שהם אהבו יותר מדי ולכן לא היו מוכנים לתת לזולת לטעות. הם כל כך בערו באחריות לתקן את העולם ששכחו את העובדה הפשוטה: אנחנו מאוחדים אבל לא אחידים. אנחנו אוהבים אבל לא זהים. כל אחד זכה לאופי משלו ויופי משלו ומותר לו לחשוב אחרת. הוא רשאי לתכנן את חייו כפי שהוא רואה לנכון. אף אחד לא מתחתן בשביל לחזור לגן הילדים ולמצוא מישהו שיחנך אותו מחדש.

4. ליקוטי שיחות כב/139: לכל אחד מהתלמידים היה את הדרך בה הבין את תורת רבו ועל פיה עבד את ה'. ומכיוון שהיו תלמידי רבי עקיבא שעבדו בעניין של 'ואהבת לרעך כמוך', השתדלו להשפיע על חבריהם שגם הם יעבדו ה' בדרך זו. וכאשר החברים לא קיבלו את דעתם – הרי לא נהגו כבוד זה בזה. עוד זאת: רבי עקיבא חי כל ימיו בעוצמה של מסירות נפש, כפי שאמר לתלמידיו: 'כל ימי הייתי מצטער ... מתי יבוא לידי ואקיימנו'. והתלמידים קיבלו אותה קנאות עצומה וכל עניין בעבודת ה' היה במסירות נפש שחדרה כל מציאותם – ולכן לא היה אצלם מקום לעניין אחר.

ומה עושים עם ביקורת? הרי הרצון להתקרב מחייב אותנו להעיר ולהאיר זה לזה?

כאן מגיעים אל נקודת העניין – וזה היסוד שאמור לעמוד מול עינינו: ביקורת צריכה להינתן, אבל היא חייבת להיות תוצר של אהבה. היא חייבת להינתן מתוך מצע של קשר וכבוד. אם בני הזוג הגיעו למצב כזה בו הצד המבוקר חש נפגע ומושפל, הוא מתהלך בהרגשה כי הצד המבקר מרגיש עליונות ואינו מעריך אותו – אין שום טעם בביקורת. היא אסורה בתכלית. זה הרגע שממוטט את הקשר.

נשים לב למדרש המופלא הבא, הרבי מליובאוויטש ציטט אותו לא פעם:

דברים רבה א,ד: 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל' – אמר ר' אחא בר' חנינא: ראויות היו התוכחות לומר מפי בלעם והברכות מפי משה? אלא אילו הוכיחם בלעם היו ישראל אומרים: שונא מוכיחנו! ... אמר הקב"ה: יוכיחם משה שאוהבן.

זאת תובנה שאין גדולה ממנה: תוכחה יכול לתת רק מי שאוהב, אין טעם בתוכחה כזו שיש בה תחושה של פגיעה בצד המבוקר. היא פשוט לא נכנסת לאוזן.

בואו נהפוך את זה לשיטת עבודה פשוטה: בני זוג שנתקלים בקשיים בקשר, יקבלו החלטה טובה חדה (ומהניסיון היא עובדת מדהים!): חודש בלי ביקורת. חודש אחד בו לא אומרים שום מילה רעה ותמורת זאת, מחפשים על מה לשבח ועל מה להודות. אחרי חודש, כבר יתייתר החשק להכאיב.

מי שמעניק דוגמה מעוררת השראה בעניין הוא משה רבנו: בשבוע שעבר קראנו כיצד משה מוכיח את ישראל לפני מותו, אך הפלא הוא שמוכיחם על אירועים שהתרחשו 40 שנה קודם! הוא מעביר ביקורת על חטא העגל וחטא המרגלים והתלונות במדבר, אירועים שכמעט נשכחו וחלפו מהעולם. מביא רש"י פרשנות שהיא לא תאומן: במשך ארבעים שנה! שמר משה את הביקורת בבטן, הוא לא פתח את פיו למרות שהיה טעון ומוצף עליהם, שכן הם לא היו משוכנעים באהבה שלו. הם חשדו בו כי לא עשה מספיק בשביל להציל את חייהם, הרי כולם מתו בסופו של דבר על אדמת המדבר.

רק עכשיו בפרשת דברים, כשהם עומדים על שפת הארץ המובטחת וכל אחד חולם על הבית שיקים ועל הכרם שייטע – אפשר להוכיח אותם. אם אתה אוהב אותי – אני מוכן לקבל ממך. וכך להיפך, אם המצב בבית הגיע למקום כזה בו הצדדים אינם בוטחים באהבה של הזולת – האפשרות היחידה היא **לשתוק** ולבנות מחדש את הקשר דרך מחמאה ומילה טובה.

רש"י א,ד: אמר משה: אם אני מוכיחם קודם שייכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו? מה היטיב לנו? ... לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחם.

כעת נשוב אל הקטע בו פתחנו ונוכל להבין אותו לעומק: הרמב"ם מדגיש כי הבסיס הנכון לקשר הוא קודם כל "כבוד" ורק אחר כך "אהבה". ההבדל הוא כזה: אהבה היא ביסודה תכונה **אגואיסטית**, זאת תכונה שנובעת ממני ובה אני עומד במרכז. האהבה מחפשת את הנוחות שלי ואת השלימות שאני משיג דרך הזולת. הכבוד, לעומת זאת, הוא תכונה הפוכה, אלטרואיסטית וזולתנית. הכבוד מעמיד את הזולת במרכז ומעניק לו את המרחב להיות מה שהוא.

מלמדנו הרמב"ם את היסוד הגדול ביותר לקשר: איפה שיש כבוד לזולת – תשרור האהבה לנצח. משום שאדם מעריך את מי שמזכיר לו כמה הוא גדול. אולם איפה שיש רק אהבה – לא בטוח שישרור כבוד, ובסוף גם אהבה לא תהיה. יתירה מכך: צריך להעניק כבוד **"יותר מגופו"**, שכן מותר לאדם לתבוע מעצמו להתקדם ולהשתנות, אך אין לו את הרשות לתבוע זאת מזולתו. כאן נדרש תמיד להיות זה שמעריך ומבטא את מה שיפה בזולת.

מאמר ד"ה כי נער ישראל ואוהבהו תרס"ו: מורגל בלשון העולם דאהבה שהוא אוהב לזולתו - זהו מה שאוהב את עצמו. והאמת הוא כן דאהבה היא חוזרת אל האוהב [היא סובבת סביב האוהב].

והנה דוגמה הפוכה ומופלאה מהו "כבוד". כך מספר המקובל רבי חיים ויטאל, תלמידו הגדול של האר"י הקדוש: פעם צעד עם רבו ברחובות צפת ופתאום עקף אותם תלמיד חכם אחד וצעד דווקא לפני האר"י כדי לפגוע בכבודו ולגרום לו להרגיש שהוא גדול ממנו. האר"י קיבל זאת בהכנעה והלך דווקא אחריו, וגם כשאותו חכם פנה לדרך אחרת, המשיך האר"י לצעוד אחריו. רבי חיים ויטאל העיר לרבו כי הוא מכשיל את אותו חכם, משום שהלה אינו יודע את גדלותו האמתית של האר"י. ענה לו האר"י דבר מדהים: יש מצווה לכבד תלמידי חכמים וכיון שהכבוד של אותו אדם הוא ללכת לפניי – אני מחויב לספק לו זאת.

הוא אומר שהכבוד האמתי הוא לאפשר לזולת אפילו את ה**שיגעונות** שלו. כבוד הוא תכונה כה זולתנית שמעמידה את הזולת במרכז - כולל אפילו כאשר הוא טועה ומתבזה.

שער המצוות להאר"י הקדוש פרשת קדושים: פעם אחת הייתי מהלך בדרך עם מורי [האר"י] ובא ת"ח והלך לפניו במתכוון. וכראות מורי את זה, היה מתכוון תמיד ללכת אחריו ואף אחר שהתלמיד חכם הלך לצד אחר. אמרתי לו כי ח"ו נראה כנותן מכשול לפני עור כי אותו הת"ח לא מכיר ערך מורי זלה"ה? השיב לי כי כיון שהת"ח מתכבד בזה - הוא מחויב לחלוק לו כבוד ולעשות רצונו בכך.

הנה אגדה עממית נחמדה: אדם אחד סבל מאשתו, היא עשתה הכול כדי להכאיב לו והוא הרגיש שאינו מסוגל יותר. הוא הלך לרב 'מקובל' וביקש שיקלל אותה למות בקרוב. הרב אמר שהוא יכול לעשות זאת, אבל היות שהיא אישה צעירה ומגיע לה לחיות, עליה ליהנות חודש אחד מהחיים ואחר כך תמות.

הבעל הכועס החליט שהוא יגרום לה ליהנות כמו שלא נהנתה מעולם ובלבד שתסתלק כבר מהחיים שלו. הוא החל לחזור מהעבודה שעתיים לפניו, סידר את הבית, רחץ את הכלים, הניח זר פרחים ריחני על השולחן ובישל ארוחת ערב. כל יום הפתיע אותה בעוד משהו ועשה הכול לוודא שהיא מתלהבת. ביום הראשון היא הייתה בטוחה שהוא שיכור, ביום השני היא חשבה שהוא השתגע, ביום השלישי היא השתכנעה שהוא מחפש תשומת לב, אבל ביום הרביעי, לא הייתה לה ברירה והיא התחילה ליהנות. אחרי שבועיים, היא הרגישה שהיא חייבת להחזיר לו ולהפתיע גם אותו...

חלפו 29 יום ואותו מקובל התקשר אל הבעל לוודא כי מחר מפעילים את הקללה והורגים אותה. אך היהודי עצר אותו בהיסטריה וביקש לחכות כמה שנים...

ד. עד כאן דיברנו על הצד השלילי, מניעת ביקורת או העברתה בדרכי שלום, אך הבסיס האמתי לזוגיות צריך להיות חיובי ואקטיבי. לא צריך רק להתמודד עם בעיות, אלא ליצור מצע של התקרבות ובניית הקשר. העצה הטובה ביותר שאפשר להעלות על הדעת היא **קביעות של תקשורת**.

ההלכה היא מעריצה גדולה של מעשים קטנים וקבועים. הגאונות של ההלכה היא להפוך אידיאלים גבוהים לדרך חיים פשוטה, וזאת בכוח מעשים קטנים וקבועים. כשאדם למשל מוציא את הארנק מהכיס בשבת ומשאיר אותו בבית – הוא מרגיש בעוצמה שהיום הזה שונה מאחרים והוא קדוש יותר. התפיסה של ההלכה היא שהחיים האמתיים נמצאים במעשים הקטנים והקבועים וקביעות קטנה יכולה להציף את כל הטוב שבנו.

כך בדיוק לגבי בניית קשר (ראו עוד בשיעור שכתבתי לפרשת פנחס תשעו): מובא בגמרא ובמדרש כי הקרבן החשוב ביותר בבית המקדש היה "קרבן התמיד", הכבש האחד שהיה מוקרב בבוקר והכבש השני שהיה מוקרב בערב. חז"ל מספרים (ירושלמי תענית ד,ה) כי במשך שלוש שנים צרו הרומאים על ירושלים ולא הצליחו לבקוע את החומות. הם עמדו להרים ידיים, אך אז סיפר מישהו למצביא הרומאי כי יש מצווה השומרת על העיר באופן נסי. לפנות בוקר בכל יום, הכוהנים משלשלים על החומה שתי קופות עם זהב והגויים מתחת לחומה מעלים להם בחזרה שני כבשים לקרבן התמיד. המצביא הרומאי החליט לעשות לזה סוף וביום שבעה עשר בתמוז, כשהכוהנים שלשלו כרגיל את קופות הזהב, העלו הרומאים בחזרה שני חזירים. באותו בוקר נמנעה בפעם הראשונה הקרבת קרבן התמיד ובאותו יום – שבעה עשר בתמוז - נפרצו חומות ירושלים.

קראתי פעם פרשנות רבת עוצמה לסיפור: כל עוד ישנה **קביעות בקשר**, אפילו אם היא קטנה, אחד בבוקר ואחד בערב – אי אפשר לפרוץ את החומות ולשבור את הקשר. אולם ברגע שחרבה הקביעות – הכול מתמוטט.

קביעות היא סוד ההצלחה: כאשר בני זוג מקבלים על עצמם לשבת מדי ערב רבע שעה ולשוחח, כך הם מתחילים את היום או מסיימים אותו – הם ישרדו כל קושי. טבע האדם הוא ש"קול מעורר הכוונה". תקשורת היא הדרך הטובה ביותר לחוש זה את זה והקביעות הופכת את הקשר לבסיס איתן שגובר על כל הקשיים.

כך בדיוק העצה המפורסמת שהעניק הרבי לד"ר ווייס: "אני יושב עם הרבנית עשרים דקות לכוס תה מדי ערב – והדקות הללו יקרות בעיני כמו הנחת התפילין בבוקר". נעשה, נצליח ונזכה בעזה"ש לישועה פרטית ולישועה כללית בקרוב ממש.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב